

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 29. januar 2020 av Høyesterett i avdeling med

dommer Erik Møse
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Knut H. Kallerud
dommer Ingvald Falch
dommer Cecilie Østensen Berglund

HR-2020-185-A, (sak nr. 19-111561STR-HRET)
Anke over Agder lagmannsretts dom 24. juni 2019

A

(advokat Håkon Mathias Sterling Danielsen –
til prøve)

mot

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Kristine Herrebrøden)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Østensen Berglund**: Saken gjelder spørsmål om to kommentarer på Facebook rammes av straffeloven § 185 om hatefulle ytringer. Den reiser særlig spørsmål om grensedragningen mellom lovlig religionskritikk og straffbare hatefulle ytringer rettet mot en trosgruppe.
- (2) **Sakens bakgrunn og saksgangen**
- (3) A ble 29. desember 2017 ilagt et forelegg for overtredelse av straffeloven § 185 første ledd første punktum, jf. andre ledd. Grunnlaget for forelegget var at påtalemyndigheten mente han flere ganger forut for januar 2017 hadde fremsatt diskriminerende og hatefulle ytringer i ulike medier på internett. I forelegget er det inntatt eksempler på fire slike ytringer:
- «- **det er vel bedre at vi fjerner disse avskyelige rottene fra jordens overflate selv tenker jeg!!**
 - **fordømme svineri denne satans islam kulten!**
 - **fill opp disse sotrøra i containere å sveis de igjen å slepp de på det dypeste havet**
 - **ja de forsvinner den dagen disse steppe bavianene reiser dit de hører hjemme!»**
- (4) Disse ytringene ble fremsatt som kommentarer til ulike innlegg publisert i den lukkede Facebook-gruppen «Fedrelandet viktigst». Ut fra gruppens egen beskrivelse er den ment for «alle som er glad i Norge, og som verdsetter det våre forfedre har kjempet frem!». Gruppens eksistens er synlig for alle Facebook-brukere, men innleggene kan kun leses av medlemmer som er lagt til i gruppen av en administrator.
- (5) A vedtok ikke forelegget, og saken ble brakt inn for retten, der forelegget trådte i stedet for tiltalebeslutningen, jf. straffeprosessloven § 268.
- (6) Ved Nedre Telemark tingretts dom 20. september 2018 ble A dømt til å betale en bot på 12 000 kroner, subsidiært fengsel i 18 dager. Retten fant at alle de siterte ytringene er straffbare etter straffeloven § 185.
- (7) A anket dommen til Agder lagmannsrett, som 24. juni 2019 avsa dom med slik domsslutning:
- «1. **A, født 00.00.1966, dømmes for overtredelse av straffeloven 2005 § 185 første ledd første punktum jf. annet ledd, til en straff av bot på 12 000 – tolv tusen – kroner, subsidiært fengsel i 18 – atten – dager.**
 - 2. **Sakskostnader ilegges ikke for lagmannsretten eller tingretten.»**
- (8) Kommentarene er publisert under navnet B. A har ikke erkjent forholdet, men i likhet med tingretten fant lagmannsretten det bevist at det var ham som hadde skrevet kommentarene.
- (9) For lagmannsretten var det ikke bestridt at uttalelsen om «sotrør» i containere var straffbar. Retten mente dette utsagnet, sammen med ytringene om rottene og steppebavianene, ble rammet av straffeloven § 185. A ble frifunnet for uttalelsen om «fordømme svineri denne satans islam kulten!», idet lagmannsretten la til grunn at selv om ytringen var smakløs, var den beskyttet av ytringsfriheten.

- (10) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder lovtolkningen under skyldspørsmålet for så vidt gjelder ytringene om rotter og steppebavianer. Han har i hovedsak anført at de to utsagnene ikke er å anse som diskriminerende eller hatefulle ytringer. Den første kommentaren gir uttrykk for lovlig kritikk av religion og bygger på et sant faktisk fundament, mens det andre utsagnet er en straffri ærekrenkelse.
- (11) A har prinsipalt lagt ned påstand om frifinnelse, subsidiært at han anses på mildeste måte.
- (12) Påtalemyndigheten har ikke anket noen del av dommen. Aktor har anført at lagmannsretten har tolket straffeloven § 185 riktig, og har lagt ned påstand om at domfeltes anke forkastes.
- (13) **Min vurdering av saken**
- (14) Jeg har kommet til at anken ikke fører frem.
- (15) Innledningsvis nevner jeg at denne saken er behandlet sammen med HR-2020-184-A, hvor dom er avsagt tidligere i dag. For så vidt gjelder forholdet mellom ytringsfriheten i Grunnloven § 100 og straffeloven § 185, samt tolkingsprinsippene og terskelen for inngrep etter § 185, viser jeg til den avgjørelsen.
- (16) *Grensen mellom religionskritikk og hatefulle ytringer mot en trosgruppe*
- (17) Straffeloven § 185 lyder slik:

«Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hateful full ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hateful full ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a) **hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,**
- b) **religion eller livssyn,**
- c) **homofile orientering, eller**
- d) **nedsatte funksjonsevne.»**

- (18) I tillegg til at bestemmelsen må tolkes med Grunnloven § 100 om ytringsfrihet som bakgrunn, må den leses i lys av Grunnloven § 16 om at «[a]lle innbyggerne i riket har fri religionsutøvelse». Hatefulle ytringer rettet mot religiøs overbevisning og aktivitet kan etter omstendighetene alvorlig begrense eller gjøre det umulig for troende å utøve sin religion. Den mer overordnede grensedragningen mellom Grunnloven § 100 og § 16 kommer ikke på spissen i saken her, og jeg går ikke nærmere inn på problemstillingen.
- (19) I HR-2020-184-A avsnitt 23 følgende er skillet mellom religionskritikk og hatefulle ytringer nærmere utdypet. Det fremgår av dommen at religionskritikk er i kjernen av ytringsfriheten og derfor, som den klare hovedregel, kan fremsettes straffritt. Derimot vil hatefulle ytringer mot noen, som en trosgruppe, etter omstendighetene kunne rammes av straffeloven § 185. Det kan eksempelvis være tilfellet ved sjikanøse ytringer, som har et beskjedent vern etter Grunnloven § 100. Under henvisning til tidligere rettspraksis er det i dommen lagt til grunn at det er ytringer av kvalifisert krenkende karakter som rammes av

straffeloven § 185, typisk en grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd eller utsagn som oppfordrer eller gir sin tilslutning til integritetskrenkelser. Samtidig er det understreket at det er en relativt rommelig margin for smakløse ytringer, jf. også Rt-2012-536 avsnitt 28, 29 og 32, dørvaktdommen.

- (20) Ved den nærmere grensedragningen mellom religionskritikk og angrep på en trosgruppe er Rt-1981-1305, løpeseddeldommen, av særlig interesse. Høyesterett la her til grunn at det må ses hen til om ytringene retter seg mot trosretningen eller mot menneskegruppens egenskaper og adferd. Dersom det påstås kriminell adferd i en gruppe eller gruppen omtales på fordømmende måte, vil grensene for hva som er straffbart, raskt kunne være overtrådt. I den aktuelle saken innebar løpesedlene «et så massivt og ensidig fordømmende angrep på den islamske innvandrergruppe i Norge at det ikke kan aksepteres», jf. side 1318. Mindretallet, som var enig med flertallet i resultatet, uttrykte det slik på side 1315:

«Uansett hvilke forbehold man måtte ha overfor Islam som religion, må det etter min oppfatning reageres mot en slik fordømmelse av medlemmer i et trossamfunn for at de praktiserer sin grunnlovfestede rett til fri religionsutøvelse.»

- (21) Om grensen mellom religionskritikk og hatefulle ytringer viser jeg ellers til Rt-2007-1807, Vigrid-avgjørelsen, hvor det ble lagt til grunn at en tilslutning til integritetskrenkelser mot jøder ble rammet av daværende straffelov § 135 a. Tilsvarende gjaldt en sammenlikning av jøder med parasitter, som ut fra konteksten ble ansett for å være en grov nedvurdering av jødernes menneskeverd.
- (22) Jeg nevner at flertallet i løpeseddeldommen var inne på forholdet til den såkalte blasfemiparagrafen i daværende straffelov § 142. Bestemmelsen ble opphevet før nåværende straffelov ble satt i kraft, og dagens straffelov inneholder ingen tilsvarende bestemmelse.
- (23) A har gjort gjeldende at opphevelsen av blasfemiparagrafen må innebære at anvendelsesområdet for straffeloven § 185 og terskelen for domfellelse etter bestemmelsen er endret. Jeg kan ikke se at det er holdepunkter for et slikt syn, og viser her til at et varslet lovforslag om at straffeloven § 185 også skulle omfatte kvalifiserte angrep på religion, ikke ble fremmet, se nærmere Innst. O nr. 73 (2008–2009) punkt 13.2.
- (24) Selv om blasfemibestemmelsen er opphevet, finner jeg grunn til å understreke at lovgiver over tid klart har gitt uttrykk for at det vern som lå i den tidligere straffeloven § 135 a, skal opprettholdes, jf. blant annet Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) punkt 12.2.5. Også legislative hensyn taler sterkt for dette. Jeg viser til at antall anmeldelser hvor religion er registrert som hatmotiv ble firedoblet i perioden fra 2014 til 2018, jf. Politidirektoratets STRASAK-rapport 2018 punkt 8.5.1.
- (25) Slik straffeloven § 185 forstås i dag, er det ikke tvilsomt at rettspraksis etter denne bestemmelsen ligger innenfor det handlingsrom folkeretten gir norske myndigheter. Jeg finner derfor ikke grunn til å gå nærmere inn på dette.

- (26) *Den konkrete vurderingen av den første ytringen – om rotter*
- (27) Jeg går så over til den konkrete vurderingen av om ytringen «det er vel bedre at vi fjerner disse avskyelige rottene fra jordens overflate selv tenker jeg!!», rammes av straffeloven § 185.
- (28) Kommentaren ble som nevnt fremsatt på en lukket Facebook-gruppe med om lag 15 000 medlemmer. Det er ubestridt at dette innebærer at den ble fremsatt offentlig, jf. straffeloven § 10 andre ledd og HR-2018-871-A avsnitt 22.
- (29) Tolkning av ytringen er en del av rettsanvendelsen som Høyesterett kan ta stilling til, og det avgjørende er hvordan en alminnelig leser vil oppfatte uttalelsen ut fra sammenhengen den er fremsatt i, jf. senest HR-2020-184-A avsnitt 30, hvor det også er vist til Rt-2012-536 avsnitt 20, dørvaktdommen, der det fremheves at «utgangspunktet [er] at ingen skal risikere strafferettslig ansvar ved at utsagn tillegges et meningsinnhold som ikke er uttrykkelig uttalt, med mindre et slikt innhold med rimelig stor sikkerhet kan utledes av sammenhengen». Jeg tilføyer at i en del tilfeller vil den naturlige språklige forståelsen av ordlyden og konteksten den leses i, gli over i hverandre.
- (30) Ytringen knytter seg til et innlegg hvor et medlem av gruppen «Fedrelandet viktigst» hadde delt en VG-artikkel om at en politimann var siktet for befatning med materiale som seksualiserer barn. Samtidig stilte medlemmet spørsmålet «Når skal dem ta ut tiltale mot ALLE muslimer i Norge tro...?». A fulgte opp med sin kommentar om å fjerne de avskyelige rottene. Deretter reiste en annen bruker spørsmål om pedofilt innhold i Koranen, før A tilføyde at islam er noe «fordømrade svineri». Denne siste ytringen er han, som jeg tidligere har nevnt, frifunnet for.
- (31) Etter mitt syn er det ikke tvilsomt at den alminnelige leser vil oppfatte As ytring om fjerning av de avskyelige rottene slik at den likestiller en gruppe mennesker med skadedyr, og at han mener disse bør utryddes. Ytringen er både sjikanøs og hatefull. Jeg finner det videre klart at kommentaren retter seg mot alle muslimer her i landet og dermed rammer mennesker på grunn av deres religion. Den er direkte knyttet til et innlegg om befatning med overgrepsmateriale, hvor det er reist spørsmål om når det skal tas ut tiltale mot denne trosgruppen. Slik jeg ser det, er det ingen tvil om at ytringen er forhånende, og jeg mener det er en kvalifisert krenkende uttalelse som innebærer en grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd. Ytringen kan også oppfattes som en oppfordring til integritetskrenkelse. Slik saken ellers ligger an, er det ikke nødvendig å ta stilling til dette.
- (32) Selv om en ytring er kvalifisert krenkende, vil den normalt ikke være straffbar dersom den må anses som et uttrykk for religionskritikk. Etter mitt syn er det ikke tilfellet her. Kommentaren og konteksten denne fremkommer i, kan ikke anses som et ledd i en offentlig debatt som er vernet av ytringsfriheten. Ytringen har intet saklig meningsinnhold knyttet til religiøse forestillinger eller trossetninger innen islam. Tvert imot omtales muslimer generelt på fordømmende måte, og det antydes at gruppen som sådan begår straffbare handlinger. Videre oppfordres det til å fjerne gruppen fra jordens overflate. Slik sjikane og hets har et begrenset vern etter ytringsfrihetsbestemmelsen i Grunnloven når den holdes opp mot diskrimineringsvernet. Å straffe slike uttalelser vil heller ikke svekke den frie og åpne religionskritikken som ytringsfriheten skal beskytte.

- (33) A har anført at han gjennom fremleggelse av ulike skrifter har ført sannhetsbevis for at pedofili er mer akseptert blant muslimer enn blant andre nordmenn, slik at han ikke kan straffes for sin uttalelse. Det gir imidlertid «liten mening i å snakke om sannhetsgehalten i uttalelser av den art som denne sak gjelder», jf. løpeseddeldommen fra 1981 på side 1318.
- (34) Samlet sett er det mitt syn at den aktuelle ytringen forhåner og fremmer hat og ringeakt overfor muslimer i Norge. Jeg er derfor enig med lagmannsretten i at forholdet rammes av straffeloven § 185 første ledd første punktum, jf. andre ledd bokstav b.
- (35) *Vurderingen av den andre ytringen – om steppebavianer*
- (36) I lagmannsretten ble A også domfelt for å ha kommet med et forhånende utsagn overfor mørkhudede, jf. straffeloven § 185 første ledd første punktum, jf. andre ledd bokstav a, idet retten mente ytringen «ja de forsvinner den dagen disse steppe bavianene reiser dit de hører hjemme!» ble rammet av bestemmelsen.
- (37) Uttalelsen om steppebavianene er en kommentar til et Facebook-innlegg som omhandlet rykter oppstått etter to drap i Kristiansand, hvor en norsk gutt hadde drept en gutt av utenlandsk opprinnelse og en norsk kvinne. Elevrådslederen ved skolen der den drepte gutten hadde gått, hadde offentlig bedt om at ryktespredningen skulle opphøre. I Facebook-innlegget var det lenke til en artikkel fra TV2.no om saken, illustrert med bilde av elevrådslederen, som er mørkhudet. Flere kommenterte innlegget, og i en av kommentarene het det at ryktene ville forsvinne når sannheten kommer frem. Dette ble fulgt opp av A gjennom kommentaren om at det ville skje når «steppe bavianene reiser dit de hører hjemme».
- (38) På samme måte som lagmannsretten ser jeg det slik at en alminnelig leser naturlig vil forstå utsagnet dit hen at ryktene vil forsvinne dersom mørkhudede mennesker, som elevrådslederen, forlater landet. Sammenlikningen med bavianer sammenholdt med at det gis uttrykk for at disse ikke hører hjemme her, medfører at utsagnet i sin sammenheng, fremstår som klart sjikanøst. Uttalelsen er både nedlatende og dehumaniserende. Den gir også uttrykk for at mørkhudede ikke anses som likeverdige medborgere. Etter mitt syn er ytringen av kvalifisert krenkende karakter, ettersom den innebærer en grov nedvurdering av mørkhudedes menneskeverd.
- (39) Som nevnt nyter rene sjikaneuttalelser et meget beskjedent grunnlovsværn. A har imidlertid anført at ytringen må anses som et kraftuttrykk og derfor er å anse som en straffri ærekrenkelse som eventuelt kun kan gi grunnlag for erstatning etter skadeserstatningsloven § 3-6 a. Dette er jeg uenig i, og jeg nøyer meg her med å vise til drøftelsen over.
- (40) Jeg er etter dette kommet til at ytringen forhåner og fremmer ringeakt overfor en gruppe mennesker på grunn av deres hudfarge, slik at også denne ytringen rammes av straffeloven § 185 første ledd første punktum, jf. andre ledd bokstav a.
- (41) *Avsluttende merknader*
- (42) Ved lagmannsrettens dom ble A dømt til en straff av bot på 12 000 kroner. Straffen omfatter de to ytringene denne saken gjelder, samt ytringen «fyll opp disse sotrøra i containere å sveis de igjen å slepp de på det dypeste havet», som er en enda grovere krenkelse.

- (43) Straffutmålingen er ikke anket, og Høyesterett kan da ikke utmåle strengere straff enn hva lagmannsretten gjorde, jf. straffeprosessloven § 348 og Bjerke, Keiserud og Sæther, Straffeprosessloven. Kommentartutgave, 4. utgave, 2011, side 1212–1213.
- (44) Basert på det straffenivået som er fastsatt i Høyesteretts dom tidligere i dag, HR-2020-184-A, finner jeg likevel grunn til å bemerke at straffen klart måtte ha blitt strengere dersom dette spørsmålet hadde vært til prøving også i saken her.
- (45) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (46) Dommer **Falch:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (47) Dommer **Falkanger:** Likeså.
- (48) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (49) Dommer **Møse:** Likeså.
- (50) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.